

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО І
ТИПОЛОГІЧНОГО МОВОЗНАВСТВА**
[CURRENT ISSUES IN COMPARATIVE AND HISTORICAL
LINGUISTICS AND LINGUISTIC TYPOLOGY]

УДК 811.133

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 11.01.2022 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 15.01.2022 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 98.94 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2022.41.03>

**ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТИПОЛОГІЇ ТА
КОНТРАСТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ (на прикладі зіставлення іспанської та
української мов)**

Ніна Миколаївна Корбозерова (Київ, Україна)

ninakor@ukr.net

доктор філологічних наук, професор кафедри романської філології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті розглянуто атрибутивні словосполучення в іспанській мові у порівнянні з українською мовою. Застосовано типологічний та контрастивний методи дослідження.

Ключові слова: лінгвістична типологія, зіставний метод дослідження, контрастивна лінгвістика.

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства

[Aktual'ni pytannja porivnjaj'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Завдання сучасної лінгвістичної типології та контрастивної лінгвістики (на прикладі зіставлення іспанської та української мов) (Українською) [Zavdannja suchasnoi' lingvistichnoi' typologii' ta kontrastyvnoi' lingvistyky (na prykladi zistavlennja ispan's'koi' ta ukrai'ns'koi' mov)]

© Корбозерова Н. М. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

TASKS OF MODERN LINGUISTIC TYPOLOGY AND CONTRASTIVE LINGUISTICS (on the example of comparing Spanish and Ukrainian languages)

Nina N. Korbozerova (Kyiv, Ukraine)

ninakor@ukr.net

DSc (Philology), Professor of Romance Philology Department

Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

When comparing the native language and a foreign language, several methods of comparison are used, which differ significantly from each other. Therefore, the disciplines that deal with the comparison of two or more languages are multilingual, they are based on cross-linguistic comparison. Comparative-historical, areal, and typological research aims to build appropriate classifications of languages, they are aimed at finding similar features in the compared languages that connect them and form the basis for genetic correspondences, which is explained by primary linguistic affinity. Contrastive linguistics is mainly interested in what distinguishes the languages being compared, and what may be a factor causing cross-linguistic interference. Comparative typology and congruent linguistics, not being interested in the genetic origin of languages, their diachronic development, have their specific goals, purpose, research material and limits of application. If comparative typology pays attention primarily to similar features between two languages, then contrastive linguistics focuses on identifying differences in order to prevent mistakes when learning foreign languages.

Keywords: *Linguistic typology, comparative research method, contrastive linguistics.*

Мова як найважливіший засіб комунікації у середовищі людей виконує у суспільстві надскладну комунікативну функцію обміну думками між людьми. При цьому, мова являє собою самодостатню, гнучку, структуровану та внутрішньо само організовану, синергетичну, систему, яка складається зі звуків, слів та речень.

Предметом цієї статті є лінгвістичне типологічне як порівняльне, так і контрастивне дослідження атрибутивного словосполучення у двох мовах — в іспанській та українській — на морфологічному рівні.

Актуальність зумовлено необхідністю створення теоретичної бази для

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology

[Aktual'ni pytannja porivnjaj'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Tasks of Modern Linguistic Typology and Contrastive Linguistics (on the Example of Comparing Spanish and Ukrainian Languages) (in Ukrainian) [Zavdannja suchasnoi' lingvistychnoi' typologii' ta kontrastyvnoi' lingvistyky (na prykladi zistavlennja ispans'koi' ta ukrai'ns'koi' mov)]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

проведення порівняльного та контрастивного аналізу далеко споріднених мов з метою застосування його результатів у прикладних цілях — у методиці викладання іноземних мов та у перекладознавстві.

Новизна полягає у запропонованій комплексній методиці зіставлення мовних фактів у далеко споріднених мовах із застосуванням основних підходів порівняльної лінгвістики та контрастивного дослідження у їхньому діалектичному поєднанні.

Завдання, які поставлені у цьому дослідженні, полягають у зіставленні атрибутивного словосполучення в іспанській та українській мовах на морфологічному рівні з використанням типологічного та контрастивного методів дослідження.

Об'єктом дослідження є атрибутивні словосполучення іспанської та української мов.

Як відомо, всі мови світу групуються за ознакою спорідненості, що обумовлено їхнім походженням (напр., індоєвропейська сім'я мов). Проте слід враховувати, що зовнішня схожість знаків у двох мовах зазвичай обумовлена різними причинами, до яких можуть належати випадкові співпадіння, лексичні запозичення та спільне походження [1]. Спорідненість мов встановлюється за допомогою порівняльно-історичного методу і маніфестується наявністю спільних рис та закономірних регулярних кореспонденцій їхнього лексичного складу, звуків, морфем, способів словотвору, граматичних форм і категорій, моделей речення.

У статті ми виходимо із загального положення, що у мовознавстві виділяють п'ять основних рівнів угруповань мов: сім'ю (напр., індоєвропейську), субсім'ю (напр., європейську), гілку (напр., романо-германську), групу (напр., західно-романську) і саме мову (напр., іспанську, українську). Сім'я мов являє собою базову мовну структуру, згідно якої визначають близько споріднені і далеко споріднені мови, останні мають не менше 15% схожих слів у базовому списку. Мови, які становлять одну мовну сім'ю, мають спільні ознаки і є результатом однієї мови, яка історично передувала їм, входять до групи споріднених мов (напр., європейська субсім'я мов). З цього витікає концепція генеалогічного дерева мов та концепція мовної дивергенції. Споріднені мови вважаються різними за часом і простором варіанти однієї безперервної

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Завдання сучасної лінгвістичної типології та контрастивної лінгвістики (на прикладі зіставлення іспанської та української мов) (Українською) [Zavdannja suchasnoi' lingvistichnoi' typologii' ta kontrastyvnoi' lingvistyky (na prykladi zistavlennja ispan's'koi' ta ukrai'ns'koi' mov)]

© Корбозерова Н. М. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

лінгвістичної прототрадиції. У цій площині іспанська та українська мови відносяться до єдиної мовної сім'ї (індоєвропейської), субсім'ї (європейської), мають спільну прамову, або протомову (індоєвропейську). У межах споріднених мов виділяються субгрупи, до яких входять найближчі за походженням мови, (напр., іспанська та італійська мови). У свою чергу, мови, які належать різним групам однієї сім'ї, є далеко спорідненими (напр., українська та іспанська). Групу не споріднених складають мови, які походять від різних протомов та які належать відповідно до різної мовної сім'ї (напр., українська та казахська або іспанська та японська) [2].

Дослідження мов різних груп на синхронному зрізі свідчить про те, що між деякими мовами існує ціла серія фонологічних, лексичних та граматичних як збігів, так і розбіжностей. При аналізі романської та слов'янської груп мов до генетично обумовлених розбіжностей належить слов'янський граматичний відмінок іменника, який повністю відсутній у романських мовах, функцію якого на себе перейняв прийменник. Крім цього, близько споріднені мови також можуть розрізнятися між собою на певному мовному рівні.

У сучасному мовознавстві одну з домінуючих позицій займає розділ лінгвістичної типології, яка базується на новітніх методиках дослідження, що дозволило їй накопичити досить багатий досвід. Головним досягненням сучасної лінгвістичної типології є розробка вчення про типи мов та типи мовної структури, у межах якої виявляються як загальні закономірності розвитку мов та їх схожих лексичних, фонологічних та граматичних однак, так і дистинктивних ознак у різноманітних групах мов — споріднених (близько та далеко), а також не споріднених мовах. Неодноразово у лінгвістиці акцентувалося, що навіть у мовах, які не мають взагалі ніякої генетичної спорідненості, можуть з'являтися загальні структурні ознаки. Так, якщо взяти за основу прикметник у препозиції до іменника в атрибутивних словосполученнях, які структуруються за принципом ад'юнкції та граматично не узгоджується з іменником, то до однієї групи із спільною структурною характеристикою можна віднести романські, германські, слов'янські та деякі східні мови.

Якщо ми розглянемо у зіставному (порівняльному та контрастивному) плані атрибутивні словосполучення, то для іспанської та української мов чітко

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology
[Aktual'ni pytannja porivnjaj'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Tasks of Modern Linguistic Typology and Contrastive Linguistics (on the Example of Comparing Spanish and Ukrainian Languages) (in Ukrainian) [Zavdannja suchasnoi' lingvistychnoi' typologii' ta kontrastyvnoi' lingvistyky (na prykladi zistavlennja ispans'koi' ta ukrai'ns'koi' mov)]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

простежується спільна структурна риса подвійного граматичного узгодження за родом і числом між їхніми компонентами: *la mesa redonda / las mesas redondas // червоний олівець / червоні олівці*.

Разом з тим, існує суттєве структурне розрізнення, зумовлене формальними особливостями кожної мови. Так, в іспанській мові прикметники в атрибутивних словосполученнях, що у висхідній позиції закінчуються на голосну *e* або приголосну, зумовлюють виключно одинарне граматичне узгодження з керуючим іменниковим центром: *el libro interesante / los libros interesantes; la novela interesante / las novelas interesantes*. В українській мові, у свою чергу, в атрибутивних словосполученнях в однині відбувається подвійне узгодження (*святковий день / цікава розповідь*), а у множині спостерігається тільки одинарне (*святкові дні / цікаві розповіді*).

Наступне структурне розрізнення в атрибутивному словосполученні обох мов криється у позиційному розташуванні прикметника відносно іменника. У кожній з мов утворюється складна специфічна система взаємовідношень між іменником і прикметником в атрибутивному словосполученні, що пов'язано з особливостями їхньої локації у реченні. Так, на відміну від української, в іспанській мові прикметник завжди займає постпозицію відносно іменника, а в українській, навпаки, препозицію: *la flor roja / червона квітка*. Позиційна зміна прикметника стосовно іменника в обох мовах обмежена і доволі часто призводить до виникнення стилістичного ефекту: *una buena chica / стежина знайома*. Так, у першому прикладі йдеться про конкретизацію, а у другому — у появі високого, поетичного, значення.

У зв'язку з цим, виходячи із засад типологічної класифікації, і за критерієм розподілу атрибутивних словосполучень, які будуються за типом узгодження, іспанську та українську можна було б віднести до одного типологічно схожого або не схожого граматичного розряду мов.

Отже, у такому ракурсі типологічне дослідження іспанської та української на синхронному рівні є багатограним, оскільки воно базується на різних підходах до структурної класифікації й охоплює доволі широкий спектр різнорідних ознак. Другою важливою ознакою такого підходу є можливість проаналізувати не лише схожі, але й дистинктивні ознаки.

Порівнюючи лінгвістичну типологію з порівняльно-історичним

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjaj'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Завдання сучасної лінгвістичної типології та контрастивної лінгвістики (на прикладі зіставлення іспанської та української мов) (Українською) [Zavdannja suchasnoi' lingvistichnoi' typologii' ta kontrastyvnoi' lingvistyky (na prykladi zistavlennja ispans'koi' ta ukrai'ns'koi' mov)]

© Корбозерова Н. М. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

мовознавством та контрастивною лінгвістикою, у спеціальній літературі неодноразово зазначалися кардинальні відмінностями між ними [3; 4]. В першу чергу це пояснюється тим, що перша залучає до аналізу зазвичай далеко споріднені або не споріднені мови, а друга, навпаки, оперує фактами генетично близько споріднених мов.

В залежності від цілей, задач, об'єкта та методів дослідження лінгвістичну типологію розподіляють на загальну та часткову. Перша вивчає загальні проблеми, пов'язані з виявленням усіх схожих та дистинктивних рис, що характеризують систему будь-якої мови світу, наприклад, стосовно системи голосних звуків, розподілу слів на лексико-граматичні розряди слів, багатозначності слів тощо.

У цьому випадку дослідження виходить за межі споріднених мов, тому долучаються до аналізу не споріднені мови, що дозволяє встановити мовні універсалиї та загальні особливості або для всіх мов світу, або для його певної частини.

У разі часткової типології кількість мов для аналізу обмежена, вони можуть бути як близько, далеко, так і не спорідненими мовами. За еталон обирається мовна особливість, згідно якої відбувається зіставлення. Чим ще може приваблювати часткова типологія? Тим, що можливе використання діахронного методу дослідження, який дозволяє вивчити у перспективі численні перехідні випадки від одного структурного типу до іншого, як, наприклад, при зіставленні іспанської та української мов, від синтетизму до аналітизму і навпаки.

У сучасній лінгвістиці важливу роль відіграє прикладна лінгвістична типологія, згідно якої висувається на перший план контрастивний метод дослідження [5; 6], що дозволяє коректно описати основні типологічні особливості фонологічного, лексичного та граматичного характеру з метою запобігання помилок при вивченні іноземної мови та у здійсненні перекладу з однієї мови на іншу.

Отже, підсумковуючи, слід зазначити, що при зіставленні рідної мови та іноземної використовуються декілька методів порівняння, які суттєво відрізняються між собою. Відтак, дисципліни, які займаються порівнянням двох

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Tasks of Modern Linguistic Typology and Contrastive Linguistics (on the Example of Comparing Spanish and Ukrainian Languages) (in Ukrainian) [Zavdannja suchasnoi' lingvistychnoi' typologii' ta kontrastyvnoi' lingvistyky (na prykladi zistavlennja ispans'koi' ta ukrai'ns'koi' mov)]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net

або більше мов, відносяться до мультлінгвальних, вони базуються на міжмовному зіставленні. Порівняльно-історичне, ареальне та типологічне дослідження мають на меті побудувати відповідні класифікації мов, вони спрямовані на знаходження у порівнюваних мовах схожих рис, які їх поєднують та складають базу для генетичних відповідностей, що пояснюється первинною мовною спорідненістю. Контрастивну лінгвістику цікавить головно те, що відрізняє мови, що порівнюються, і що може виявитися фактором, що зумовлює міжмовну інтерференцію. Порівняльна типологія та контрастивна лінгвістика, не цікавлячись генетичним походженням мов, їхнім діахронним розвитком, мають свої специфічні цілі, призначення, матеріал дослідження та межі застосування. Якщо порівняльна типологія звертає увагу в першу чергу на схожі риси між двома мовами, то контрастивна лінгвістика зосереджується на виявленні розбіжностей з метою запобігання помилок при вивченні іноземних мов.

Література:

1. <http://yazykoznanie.ru/content/view>
2. <https://p-tashka.livejournal.com>
3. Korunets, Ilko V. *Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages* (Vinnitsya, 2004).
4. Кочерган, М. П. *Загальне мовознавство* (2006), <https://irbis-nbuv.gov.ua>
5. Antonio, Blázquez Ortigosa. *La lingüística contrastiva como método de enseñanza en el aula de inglés* (2010).
6. Mercé, Tricás Preckler. «Lingüística Contrastiva y Traducción. Aproximaciones interculturales.» *Synergies Espagne* 3 (2010):13-22.

References:

1. <http://yazykoznanie.ru/content/view>
2. <https://p-tashka.livejournal.com>
3. Korunets, Ilko V. *Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages* (Vinnitsya, 2004).
4. Kochergan, M. P. *Zagal'ne movoznavstvo* (2006), <https://irbis-nbuv.gov.ua>
5. Antonio, Blázquez Ortigosa. *La lingüística contrastiva como método de enseñanza en el aula de inglés* (2010).
6. Mercé, Tricás Preckler. «Lingüística Contrastiva y Traducción. Aproximaciones interculturales.» *Synergies Espagne* 3 (2010):13-22.

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Завдання сучасної лінгвістичної типології та контрастивної лінгвістики (на прикладі зіставлення іспанської та української мов) (Українською) [Zavdannja suchasnoi' lingvistichnoi' typologii' ta kontrastyvnoi' lingvistyky (na prykladi zistavlennja ispans'koi' ta ukrai'ns'koi' mov)]

© Корбозерова Н. М. [Korbozerova N. M.], ninakor@ukr.net